

Tři králové: teorie

Tři králové nebyli nikdy oficiálně svatořečeni. Podle legendy našla jejich ostatky císařovna Helena, přivezla je do Konstantinopole (nejší Istanbul) a darovala je milánskému biskupovi. Když Barbarossa roku 1158 dobyl Milán, převezl ostatky Tří králů kolínský arcibiskup Reinhard z Dasselu do Kolína nad Rýnem – učinil tak roku 1164. Ostatky byly uloženy do chrámového pokladu starého kostela sv. Petra. Relikvie nebyly pouze cílem mnoha poutníků, ale byly považovány za státní symboly. Jeden z nejvýznamnějších zlatotepců tehdejší doby, Mikuláš z Verdunu, pro ně zhotovil skříňku z drahocenných materiálů.

Relikviář má podobu baziliky. Nad dvěma schránkami je umístěna třetí. V horní části skříňky jsou pod jednoduchými oblouky trůnící apoštolové s modely měst, jež odkazují na biskupství, která založili. Přední štítová strana představuje Krista jako soudce obklopeného anděly. Pod ním se Tři králové blíží k Matce Boží. Na protilehlé straně je Kristův křest jako odkaz na první zjevení Páně, které se původně slavilo ve stejný den jako svátek Tří králů.

Od roku 1948 je relikviář umístěn na mramorovém podstavci za hlavním oltářem kolínského dómu.

Svátek Tří Králů odjakživa doprovázely různé lidové zvyky. Ve střední Evropě je zažité žehnání domů, při němž se na dveře svěcenou křídou píše písmena C+M+B, u nás v Čechách obvykle K+M+B. Nejsou to ale patrně počáteční písmena jmen „Třech králů“: Kašpar, Melichar a Baltazar, jak se lidově traduje, nýbrž zkratka latinského „Christus mansionem benedicat“: „Kristus žehnej tomuto domu“.

Tříkrálový den znamená v Evropě faktický konec Vánoc.

Ve folklorní tradici začíná nyní masopust – až do předvelikonočního půstu trvající doba zábav a plesů. V českých zemích měla tříkrálová obchůzka duchovního s ministranty, kostelníkem, učitelem a žáky neměnnou podobu od třicetileté války, kdy v tomto regionu začala rekatolizace. S modlitbou a zpěvem se domy vykřovaly kadidlem a vykropovaly svěcenou vodou a na dveře či rám

se psala zmíněná tři písmena a datum. Později se v některých vsích ujal této povinnosti kantor, který za ni dostával výslužku.

6. lednem končí dvanáctidenní období Vánoc. I divadelní hra Večer tříkrálový od Williama Shakespeara se jmenuje v originále The Twelveth Night. . . Na dvanáct dní Vánoc upomíná i anglická koleda:

The Twelve Days of Christmas

On the first day of Christmas, my true love sent to me
A partridge in a pear tree.

On the second day of Christmas, my true love
sent to me

Two turtle doves,
And a partridge in a pear tree.

On the third day of Christmas, my true love sent to me
Three French hens,
Two turtle doves,
And a partridge in a pear tree.

On the fourth day of Christmas, my true love sent to me
Four calling birds,
Three French hens,
Two turtle doves,
And a partridge in a pear tree.

On the fifth day of Christmas, my true love sent to me
Five golden rings,
Four calling birds,
Three French hens,
Two turtle doves,
And a partridge in a pear tree.

On the sixth day of Christmas, my true love sent to me
Six geese a-laying,
Five golden rings,
Four calling birds,
Three French hens,
Two turtle doves,
And a partridge in a pear tree.

On the seventh day of Christmas, my true love
sent to me

Seven swans a-swimming,
Six geese a-laying,
Five golden rings,
Four calling birds,
Three French hens,
Two turtle doves,
And a partridge in a pear tree.

On the eighth day of Christmas, my true love sent to me
Eight maids a-milking,
Seven swans a-swimming,
Six geese a-laying,
Five golden rings,
Four calling birds,
Three French hens,
Two turtle doves,

*Nad lavicí koza přežívá,
pod lavicí koza chcípá.*

Trentatré trentini entrarono
trotterellando in Trento,
tutti e trentatré trotterellando.
*Třiatřicet Tridentanů vjelo
poklusem do Tridentu,
všech třiatřicet poklusávajíce.*

Se la serva non ti serve,
a che serve che ti serva
di una serva che non serve?
Serviti di una serva che serve,
e se questa non ti serve,
serviti dei miei servi.
*Pokud ti služka není k ničemu,
k čemu ti pak je, aby sis posloužil
služkou, co je k ničemu?
Posluž si služkou, co slouží,
a pokud ti nebude k ničemu,
posluž si mými sluhy.*

Ti che te tachtet i tacc
tachem i tacc a mi, che mi ti attachi a ti,
ti che te tachtet i tacc.
Mi tacatt i tacc a ti?
Tachete ti i tò tacc!
Ti che te tachtet i tacc!
*Ty, co připínáš si podpatky,
připni podpatky mě, bych se já připnul k tobě,
k tobě, co připínáš si podpatky.
Já a připínat ti podpatky?
Sám připni si své podpatky!
Ty, co připínáš si podpatky!*

přeložil Claudio Poeta

Finština

Vesihii sihihi sinisessä hisissä.
Vodní skřet sýčel v modrém výtahu.

Pappilan appupapin papupata pankolla kiehu ja porisee.
Na faře na plotně se vaří a bublá hrnec fazolí pomocného faráře.

äyskäerillinen äyriäisiä.
nádobka plná mořských plodů

přeložila Markéta Hejkalová

Srbocharvátština

Riba ribi grize rep.
Ryba rybě kouše ocas.

Na vrh brda vrba mrda.
Na vršku kopce se vrtí vrba.

Kume, raskiseliše li ti se opanci?
Kmotře, rozmočily se ti opánky?

Na štriku se suší šareni šosić.
Na šňůře se suší strakatá sukně.

přeložila Goranka Oljača

Italština

Apelle, figlio di Apollo
Fece una palla di pelle di pollo
Tutti i pesci vennero a galla
Per vedere la palla di pelle di pollo
Fatta da Apelle figlio di Apollo
*Asklépios, syn Apollónův,
Vyrobil míč z kuřecí kůže
Všechny ryby vypluly na hladinu
Aby zřely míč z kuřecí kůže
Co vyrobil Asklépios, syn Apollónův*

Il Papa
pesa
e pesta
il pepe
a Pisa
e Pisa
pesa
e pesta
il pepe
al Papa.
*Papež
váží
a roztlouká
pepř
v Pise,
a Pisa
váží
a roztlouká
pepř
papežovi.*

Sopra la panca la capra campa,
sotto la panca la capra crepa.

And a partridge in a pear tree.

On the ninth day of Christmas, my true love sent to me
Nine ladies dancing,
Eight maids a-milking,
Seven swans a-swimming,
Six geese a-laying,
Five golden rings,
Four calling birds,
Three French hens,
Two turtle doves,
And a partridge in a pear tree.

On the tenth day of Christmas, my true love sent to me
Ten lords a-leaping,
Nine ladies dancing,
Eight maids a-milking,
Seven swans a-swimming,
Six geese a-laying,
Five golden rings,
Four calling birds,
Three French hens,
Two turtle doves,
And a partridge in a pear tree.

On the eleventh day of Christmas, my true love
sent to me

Eleven pipers piping,
Ten lords a-leaping,
Nine ladies dancing,
Eight maids a-milking,
Seven swans a-swimming,
Six geese a-laying,
Five golden rings,
Four calling birds,
Three French hens,
Two turtle doves,
And a partridge in a pear tree.

On the twelfth day of Christmas, my true love
sent to me

Twelve drummers drumming,
Eleven pipers piping,
Ten lords a-leaping,
Nine ladies dancing,
Eight maids a-milking,
Seven swans a-swimming,
Six geese a-laying,
Five golden rings,
Four calling birds,
Three French hens,
Two turtle doves,
And a partridge in a pear tree!

Giacomo Leopardi: Dopis markýze Roberti

Giacomo Leopardi (1798–1837) byl již coby dítě nucen se svým otcem absolvovat pro něj zajisté nudné salónní dýchánky. Chtěl se nějak pomstít organizátorce těchto sedánek, rodinné přítelkyni Leopardiů, a tak ve svých 12 letech sepsal dopis adresovaný markýze Roberti a podepsaný Befanou.

V Itálii existuje jedinečná tradice, spojená s postavou Befany, jejíž jméno je lidovou pokrouceninou řeckého termínu Epifania (svátek Tří králů).

Befana je stařena, přelétávající v noci z 5. na 6. ledna (čímž uzavírá dvanáctidenní cyklus po Božím narození) na koštěti ze střechy na střechu a z ohromného pytle, který nese přes rameno, podělí všechny děti. Každé dostane punčochu, v níž je vždy trochu popela a uhlí (každé dítě v minulém roce nějaký ten hříšek spáchalo) a bonbóny či jiné sladkosti coby odměna za dobré chování minulé i záloha na to budoucí.

Ikongrafie Befany je neměnná: tmavá široká sukně, zástěra s množstvím kapes, rozevlátá šála, na hlavě šátek či špičatá hučka, rozšmačchané bačkory a celek oživen množstvím různobarevných záplat. Je to taková hodná ježibaba. Italům, když chtějí popsat ženu nepřitažlivého vzhledu (takovou, co je třeba „ošklivá jak noc“), stačí použít jméno Befany.

Legenda Befany

Tři králové se ubírali do Betléma, aby se poklonili Ježíškovi. Dorazili k jednomu domku a rozhodli se, že se tu zastaví a zeptají se na cestu. Zabušili na dveře a stařeny, která jim otevřela, se zeptali, zda nezná cestu do Betléma, protože tam se narodil Spasitel. Žena pořádně nepochopila, kam že se to ubírají a nedokázala jim nijak poradit. Králové ji tedy vyzvali, ať se k nim připojí – což odmítla s tím, že toho má moc na práci. Teprve poté, co tři králové odešli, pochopila stařena, jaké chyby se dopustila, a rozhodla se vydat se spolu s nimi hledat Jezulátko. Pátrala po nich dlouhé hodiny, avšak bez výsledku. Alespoň pak podarovala každé dítě, které potkala, v naději, že by to mohl být Ježíšek.

A tak se to opakuje každým rokem, kdy o tříkrálovém večeru Befana navštěvuje každý dům, v němž je dítě, aby jej obdarovala.

... paní markýze Roberti

Přemilá paní,

Když už jsem na cestě, chtěla jsem navštívit Vás a všechny pány hochy a slečny dívky přítomné na Vašem dýchánku, ale sníh mi naboural jízdní řád, a tak se nemohu déle zdržet. Myslela jsem tedy, že sem alespoň na okamžik skočím a vyčůrám se Vám na zápraží a pak budu pokračovat v mé pouti. Nechávám tu tedy alespoň pár drobností pro tyto synky a dcerky, aby byli hodní. Ale řekněte jim, že pokud o nich dostanu špatné zprávy, napřesrok jim přinesu trochu ho...a.

Každému jsem chtěla připravit jeho vlastní dárek, například jednomu ten kornout a jinému zas tamten, ale obávala jsem se, že bych se nemusela projevit nestranně a ten, kdo by měl kornout kratší, záviděl by držitelům kournoutů delších. Rozhodla jsem se proto nechat to náhodě a zařídte to Vy. V příložené obálce najdete určitý počet lístků se stejným počtem čísel na nich napsaných. Vhodte všechny do nočníku a dobře je promíchejte vlastníma rukama. Pak necht' každý vytáhne si svůj lístek a uvidí číslo. Poté příloženým klíčem odemkněte kufr. Nejprve tam najdete něco dobrého

Angličtina pro profiky

Three swiss witch-bitches, which wished to be switched swiss witch-bitches, wish to watch three swiss Swatch watch switches. Which swiss witch-bitch, which wishes to be a switched swiss witch-bitch, wishes to watch which swiss Swatch watch switch?

Tři švýcarské čarodějnice-čubky, které si přejí být pohlavně pozměněny, si prohlížejí knoflíky z hodinek Swatch. Která švýcarská čarodějnice-čubka, jež si přeje být pohlavně pozměněna, si prohlíží který knoflík hodinek Swatch?

přeložil Stanislav Rubáš

Španělština

Tres tristes tigres tragaban trigo en un trigal.
Tři smutní tygři hltali obilí na obilném poli.

Usted no nada nada? No, no traje traje.
Vy vůbec neplavete? Ne, nevzal jsem si plavky.

Tengo un tío cajonero
que hace cajas y calajas
y cajitas y cajones.
Y al tirar de los cordones
salen cajas y calajas
y cajitas y cajones.
Mám strýčka truhláře,
co dělá bedny a krabice
a bedničky a šuplíčky.
A když zatáhne za šňůrky,
vypadnou bedny a krabice
a bedničky a šuplíčky.

Poquito a poquito Paquito empaca poquitas copitas en pocos paquetes.

Pomalú, pomalu, Paquito balí několik skleniček do několika balíčků.

De Guadalajara vengo, jara traigo, jara vendo, a medio doy cada jara. Que jara tan cara traigo de Guadalajara.

Z Guadalajary přicházím, džbány přináším, džbány prodávám, každý džbán za polovic. Jak drahý jsou ty džbány, co nesu z Guadalajary!

Compadre de la capa parda, no compre usted mas capa parda, que el que mucha capa parda compra, mucha capa parda paga. Yo que mucha capa parda compré, mucha capa parda pagué.
Kmotříčku s tmavou kápí, nekupujte už víc tmavé kápě, protože ten, kdo moc tmavé kápě koupí, moc tmavé kápě platí. Já jsem koupil moc tmavé kápě, a moc tmavé kápě jsem platil.

Si la sierva que te sirve, no te sirve como sierva, de que sirve que te sirvas de una sierva que no sirve.

Jestli ta služebná, co ti slouží, ti neslouží jako služebná, k čemu ti je, že máš služebnou, která ti není k ničemu.

Treinta y tres tramos de troncos trozaron tres tristes trozadores de troncos y triplicaron su trabajo, triplicando su trabajo de trozar troncos y troncos.

Třiatřicet kusů kmenů nařezali tři smutní dřevorubci a ztrojnásobili svoji práci, když ztrojnásobili řezání kmenů.

Yo vi en un huerto un cuervo cruento comerse el cuero del cuerpo del puerco muerto.

Viděl jsem v sadu krutého havrana, jak jedl kůži mrtvého prasete.

přeložil Filip Kanda

V původním uherském textu jde ale jen o mužské. Mohly by se masírovat ovšem i Turkyně s Řekyněmi, to pak uhersky zní takto:
Öt török nő öt görög nőt dögönyöz örökös örömöt közzött.
Pět Turkyň masíruje pět Řekyň za neustálých rozkoší.

Nem minden fajta szarka farka tarkabarka, csak a tarkabarka fajta szarka farka tarkabarka.

Strakamakaty ocásek nemá každá straka, strakamakaty ocásek má jen straka strakamakatá. (Doslovný překlad: Ne každá podoba stračího ocásku je strakatá, pouze strakatá podoba stračího ocásku je strakatá.)

Az ipafai papnak fapipája van, tehát az ipafai papi pipa papi fapipa. Ipafajský velebníček má dřevěnou fajfku, prostě fajfka ipafajského velebníčka je velebníčkovská fajfka ze dřeva. (Doslovný překlad: Farář z Ipafa má dřevěnou dýmku, pročez dýmka ipafajského faráře je farářská dřevěná dýmka.)

megnemszentségteleníthetetlenéskedéseitekért
Tuto nehoráznost jen obtížně umím rozumně přeložit. Asi: kvůli těm vašim neschopnostem nedat se zbavit bohaprázdnoti.

přeložil Vratislav Jiljí Slezák

Angličtina

She sells sea shells by the sea shore.
Ona prodává lastury na pobřeží.

Peter Piper picked a peck of pickled pepper.
If Peter Piper picked a peck of pickled pepper, where's the peck of pickled pepper Peter Piper picked?
Péta Dudák sebral kopec nakládaných paprik.
Pokud Péta Dudák sebral kopec nakládaných paprik, kde je ten kopec nakládaných paprik, který sebral Péta Dudák?

How much wood could a woodchuck chuck if a woodchuck could chuck?
Kolik dříví by hodil svišť lesní, kdyby svišť lesní mohl házet dříví?

A skunk sat on a stump and thunk the stump stunk, but the stump thunk the skunk stunk.
Skunk seděl na pařezu a myslel si, že pařez smrdí. Ale pařez si myslel, že smrdí skunk.

A big black bug bit a bit black bear, made the big black bear bleed blood.
Velký černý hmyz kousl velkého černého medvěda, a proto velkému černému medvědu teče krev.

Angličtina pro začátečníky

Three witches watch three swatch watches. Which witch watches which swatch watch?
Tři čarodějnice si prohlížejí troje hodinky Swatch. Která čarodějnice si prohlíží které hodinky Swatch?

Angličtina pro pokročilé

Three switched witches watch three Swatch watch switches. Which switched witch watches which Swatch watch switch?
Tři pohlavně pozměněné čarodějnice si prohlížejí tři knoflíky z hodinek Swatch. Která pohlavně pozměněná čarodějnice si prohlíží který knoflík na Swatch hodinkách?

a myslím, že přítomní páni a dámy to ocení, protože jsou jen bandou mlounů. Pak tam najdete všechny kornouty, označené příslušnými čísly. Každý nechť si vezme ten svůj a odejde v pokoji. Kdož nebude spokojen s kornoutem, co na něj připadne, nechť smění jej za kornouty svých druhů. Pokud nějaký kornout zbudě, vyzvednu si jej na zpáteční cestě. Napřesrok to pak rozpočítám lépe.

A Vy pak, přemilá paní, vězte, že po celý tento rok máte dobře o tyto pány a dámy pečovat, nejen kávou, což je samozřejmostí, ale i paštičkami, pudinky, moučníčky, koláči, oplatkami, kornoutky a dalšími dárky. A nebuďte lakomá, nenechte se prosit, protože kdo chce pořádat dýchánky, musí mít dlaň otevřenou, a když každého večera nabídnete jiný moučníček, ještě více chválena budete a Vaše dýchánky nazývány budou dýchánky moučníčkovými. Mezitím do příště buďte veselí a všichni jděte tam, kam Vás posílám. A zůstaňte tam, dokud se nevrátím – vy nenažranci, štouralové, oslové a paraziti, jeden jak druhý.

Befana

přeložil Petr Kautský

Alexandr Kušner: Klanění tří králů

V moskevské malé ulici,
do které sníh se valil,
jak od východu mudrci
jsme nad kolébkou stáli.
Tvořily mřížky opticky
nezárnou aureolu,
zatímco láhve s chlebičky
pokryly desku stolu.
My mžourali jsme polotmou
a dojem přetrvával,
že někde v koutě tady jsou
i telátko, i kráva.
To všechno je jak na plátně
od Huga van der Guse
– hospodyně, pruh světla v tmě,
mudrci sklánějí se,
a vůbec, klid je takový
pro tohle okamžení,
že ani po Herodovi
tu nikde stopy není.
Celý ten zlý a krutý svět,
co zná jen svoje cíle,
jako by hlavu sklonil teď
před velebností chvíle.
Ulice jak z dob biblických
vzhled měla okamžitě
a v okně vítal bílý sníh
to narozené dítě.
To kvůli němu noční tmou
se sešli všichni hosté
a věděli, že nastanou
zázraky všední, prosté.

přeložil Milan Dvořák

O. Henry: Dary tří králů

Dolar a osmdesát sedm centů. Víc nic. A z toho šedesát centů v jednocentových mincičkách zachráněných po jedné po dvou po nelitostném smlouvání s hokynářem, zelinářem nebo řezníkem, až tváře hořely nevyřčeným doznáním škudlilství, jež takový způsob nakupování prozrazuje. Třikrát to Della přepočítala. Jeden dolar a osmdesát sedm centů. A zítra budou vánoce.

Zjevně se nedalo dělat nic jiného než plácnout sebou na ošuntělé kanapátko a skučet. Della to udělala. Čímž potvrdila mravní naučení, že život je směsice vrískání, stýskání a výskání, přičemž stýskání převažuje.

Zatímco se nám paní domu zvolna propracovává od prvního stadia ke druhému, porozhlédněme se po bytečku. Podnájem za osm dolarů týdně. Interiér se nedá popsat než větou holou.

V chodbě v přízemí schránka na dopisy, v níž by ses dopisu nedočkal, a elektrický zvonek, z něhož bys zvonění nevymáčkl. K tomu příslušná tabulka hlásající „James Dillington Young“.

Honosné Dillington uprostřed jména vylétlo na stožár v předešlém období blahobytu, kdy jeho majitel pobíral třicet dolarů týdně. Nyní, kdy se příjem scvrkl na dvacet dolarů, písmena ve slově Dillington zašla, rozmazala se a jako by seriózně začala uvažovat o tom, že se i ona scvrknou ve skromné a nevybojné D. Nicméně kdykoli přišel James Dillington Young domů a vyšplhal se ke svému bytu, byl oslovován „miláčku“ a náramně objímán paní Youngovou, kterou už znáte pod jménem Della. Potud vše v pořádku.

Della se vyplakala a začala si hadříkem a pudrem restaurovat tváře. Stála u okna a bez zájmu sledovala ošklivou šedivou kočku na ošklivém šedivém plotě na ošklivém šedivém dvorku. Zítra bude Štědrý den a ona má jen dolar osmdesát sedm centů na dárek pro Jima. Měsíce už strádá cent k centiku a tohle je výsledek. S dvaceti dolary týdně si vyskakovat nemůžeš. Výdaje byly vyšší, než čekala. Vždycky jsou vyšší. Dolar a osmdesát sedm centů na dárek pro Jima. Pro jejího Jima. Kolikrát si v šťastných chvílích představovala, co hezkého mu koupí. Něco hezkého a vzácného a přepychového – prostě něco aspoň trochu hodného té cti, že mu může patřit.

Mezi dvěma okny pokoje viselo zrcadlo. Možná jste takové už viděli v podnájmu za osm dolarů týdně. Velice útlá a velice bystrá osoba sledující svůj odraz v soustavě podélných šmouh získá poměrně slušnou představu o svém zevnějšku. Štíhlá Della to umění zvládala. Náhle se prudce odvrátila od okna a přistoupila k zrcadlu. Oči jí zářivě planuly a z tváře jí během dvaceti vteřin zmizela veškerá barva. Rychlým pohybem si uvolnila vlasy a nechala je splývat rozpuštěné v celé jejich délce.

Ve vlastnictví Youngových byly dvě věci, na které byli svrchu jmenovaní patřičně hrdí. Jednak to byly Jimovy zlaté hodinky, patřící kdysi otci a předtím praotci. Jednak Delliny vlasy. Kdyby za oknem na protilehlé straně světlíku bydlela sama královna ze Sáby, Della by si neodpustila tu a tam nechat své rozpuštěné vlasy po koupeli povlávat z okna ven a degradovat tak veškeré šperky a cennosti jejího Veličenstva na pouhou veteš. A kdyby sám král Šalamoun byl tady v baráku domovníkem a suterén měl přečpaný svými poklady, Jimovi by to nedalo, aby pokaždé, když půjde kolem, nevytáhl hodinky, jen aby viděl, jak si ten monarcha rve závistí vous.

Teď se tedy Delliny krásné vlasy hrnuly v proudech kolem ní, čeřily se a blyštěly jak kaskády hnědých vod. Spadaly jí až pod kolena a zahalovaly ji celou jako roucho. Spěšně a nervózně Della své vlasy opět spoutala. Jen na chvilku zaváhala a zarazila se v nehyb-

Où niche l'hibou? L'hibou niche ni haut ni bas!
Kde hnízdí sojka? Sojka hnízdí nahoře. . .
Kde hnízdí husa? Husa hnízdí dole. . .
Kde hnízdí sova? Sova nehnízdí ani dole, ani nahoře!

Dans la gendarmerie, quand un gendarme rit, tous les gendarmes rient dans la gendarmerie.

Když se na strážnici zasměje jeden strážník, smějí se všichni strážníci na strážnici.

Tatie, ton thé t'a-t-il ôté ta toux,
disait la tortue au tatou.

Mais pas du tout, dit le tatou,
Je tousse tant que l'on m'entend
de Tahiti à Tombouctou

Pásovče, vzal ti ten tvůj čaj i tvůj kašel?
řekla želva pásovcí.

Ale vůbec ne, řekl pásovec,
kašlu tak, že je mě slyšet
od Tahiti po Timbuktu.

Combien sont ces six saucisson-ci?

Ces six saucisson-ci sont six sous.

Si ces six saucisson-ci sont six sous,
ces six saucissons-ci sont trop chers.

Po kolika je těch šest párků? Těch šest párků stojí šest sous.

Jestli těch šest párků stojí šest sous, tak to jsou příliš drahé párky.

Un chasseur qui chassait fit sécher ses chaussettes sur une souche sèche.

Lovec na lovu si sušil ponožky na suchém pařezu.

přeložila Frederika Smetana

Slovenština

Naša lomenica je medzi lomenicami tá najlomenicovatejšia lomenica.

Naše lomenice je mezi lomenicemi ta nejlomenicovatejší lomenice.

Keď zašustíš sukňou, suchne sa suchý šúpol.

Když zašustíš sukni, zašelestí suché šustí.

Juro Jura ruje, Juro, neruj Jura!

Jiří říjí s Jiřím, Jiří, neříjej s Jiřím!

Osuš si šosy!

Osuš si šosy!

Všetky rukavičky sa vyrukavičkovali, len jedna rukavička sa nevyrukavičkovala.

Všechny rukavičky se vyrukavičkovaly, jen jedna rukavička se nevyrukavičkovala.

přeložil Milan Tokár

Maďarština

Öt török öt görögöt döngönyöz örökös örömöt között.

Pět Turků masíruje pět Řeků za neustálých rozkoší.

Kdyby se text měl umravnit či znemravnit na Řekyně, zněl by:

Öt török öt görög nőt döngönyöz örökös örömöt között.

Pět Turků masíruje pět Řekyně za neustálých rozkoší.

Piksla sklapla, kapsa splaskla, sklapla piksla, splaskla kapsa, sklapla piksla z plexiskla.
Drbu vrbu drbu vrbu drbu vrbu drbu vrbu!
Usušivši si šaty.

Němčina

Blaukraut bleibt Blaukraut und Brautkleid bleibt Brautkleid.
Modré zelí zůstává modrým zelím a šat nevěsty zůstává šatem nevěsty.

In der Früh fischt Fischers Fritze frische Fische. Frische Fische fischt Fischers Fritze in der Früh.
Časně ráno loví rybářův Fritz čerstvé ryby. Čerstvé ryby loví rybářův Fritz časně ráno.

Schnecken erschrecken, wenn Schnecken an Schnecken schlecken, weil zum Schrecken vieler Schnecken Schnecken nicht schmecken.
Šneci šílí, olizuje-li šnek šneka, vždyť k šílenství spousty šneků šneci nijak nešmakuji. (Doslovný překlad: Hlemýžďi se hrozí, když hlemýžďi olizují hlemýžďe, protože k hrůze mnohých hlemýžďů hlemýžďi nechutnají.)

Wenn du Trottl zu mir Trottl Trottl sagst, sag ich Trottl zu dir Trottl so lange Trottl, bis du Trottl zu mir Trottl nie mehr Trottl sagst, du Trottl!
Když ty blbe mně blbovi říkáš blbe, budu já blb tobě blbovi říkat tak dlouho blbe, až ty blbe mně blbovi už nikdy blbe neřekneš, ty blbe!

Der dicke Dachdecker deckte das dicke Dach. Dann trug der dicke Dachdecker die dicke Dame durch den dicken Dreck. Dann dankte die dicke Dame dem dicken Dachdecker, dass der dicke Dachdecker die dicke Dame durch den dicken Dreck trug.
Tlustý pokrývač pokrýval silnou střechu. Pak přenesl tlustý pokrývač tlustou dámu hustým bahnem. Tlustá dáma pak poděkovala tlustému pokrývači, že přenesl tlustou dámu hustým bahnem.

Bismarck biss Marc, bis Marc Bismarck biss!
Bismarck kousal do Marka, až Mark kousl Bismarcka!

Ein sehr schwer sehr schnell zu sprechender Spruch ist ein Schnell-sprechspruch, auch ein nur schwer schnell zu sprechender Spruch heißt Schnellsprechspruch.
Výrok, který se velmi těžko dá vyslovit velmi rychle, je hbitomluv, rovněž výrok, který se jen těžko dá rychle vyslovit, se nazývá hbitomluv.

Hinter dickem Fichtendickicht picken dicke Finken tüchtig.
Za hustým smrkovým porostem zdatně zobou pěnkavky.

das Donaudampfschiffahrtskapitänswitwenvereinspräsidiums-wiederwahl-terminverschiebungsproblem.
problém posunutí termínu opětovné volby předsednictva spolku vdov po kapitánech dunajské paroplavby

du Hottentottenstottertrottelschwiegermutterattentäter!
ty hotentotský koktavý bláznivý atentátníku na tchyně! (někdejší vhodná nadávka uplatňovaná českými žáky, když chtěli vyprovokovat německé spolužáky, aby se s nimi mohli porvat)

přeložil Filip Gundlach

Francouzština

Où niche la pie? La pie niche haut.
Où niche l'oie? L'oie niche bas.

ném postoji, slzička či dvě ukáply na odraný koberec.

A už měla na sobě svůj starý hnědý kabátek a svůj starý hnědý klobouk. Se zavířením sukni a pořád ještě s jiskrou v oku proplula dveřmi a pelášila po schodech dolů na ulici a dála dál.

Zarazila se až před cedulí: „Madam Violetová. Vlasové doplňky všeho druhu“. Vyběhla do prvního patra, udýchaná, jen tak tak se stačila sebrat. Madam, mohutná, tvarohovitě bílá netýkavka, byla na hony vzdálená fialce.

„Koupíte mé vlasy?“ zeptala se Della.

„Kupuju vlasy,“ řekla madam. „Sundejte si klobouk, ať se můžu podívat.“

A už se zas rozlily hnědé kaskády.

„Dvacet dolarů,“ řekla madam a zkušenou rukou si potěžkala tu záplavu.

„Dejte mi to rychle,“ řekla Della.

Ojoj! Ale následující dvě hodinky se vznášela jak na křídlech motýlích. Radši však zanechme otrepaných metafor. Prostě rabovala krámy v honbě za dárkem pro Jima.

Nakonec ho našla. Jedině pro Jima byl stvořen, pro nikoho jiného. V žádném z obchodů, které prošmejdila skrz naskrz, nenašla nic podobného. Byl to platinový řetízek jednoduchého střídmeho vzoru, patřičně proklamující svou cenu pravou svou podstatou, a ne nějakými křiklavými parádičkami. Takto se vždy pozná dobrá věc. A tato byla skutečně hodná Jimových HODINEK. Ledva řetízek uviděla, věděla, že musí patřit Jimovi. Patřili k sobě. Neokázalost a hodnota – to charakterizovalo oba dva. Odevzdala dvacet jedna dolarů a s osmdesáti sedmi centy pospíchala domů. S takovýmto řetízkem na hodinkách si může Jim plným právem s chutí ověřovat čas v jakékoli společnosti. Vždyť jakkoli skvostné hodinky má, dosud se na ně musel často dívat pokradmu, protože místo na řetízků visely mu na kusu umolousaného řemínku.

Když se Della vrátila domů, měla co dělat, aby své rozdychtění zchladila trochou rozumu a rozvahy. Vzala si želička na vlasy, zapálila plynový hořák a jala se napravovat pohromu, kterou jí velkorysost spojená s láskou napáchaly na hlavě. A to je vždy nesmírně těžký úkol, přátelé – kolosálně.

Za tři čtvrté hodiny měla hlavu pokrytou drobnými hustými kudrlinkami, takže se náramně podobala uličníkovi z páté obecné. Prohlédla si svůj obraz v zrcadle pečlivě a kriticky.

„Jestli mě Jim nezabije hned,“ sdělila si z očí do očí, „tak mi poví, že vypadám jak hopsanda z kabaretu. Ale co jsem mohla dělat? Co jsem mohla dělat s dolarem a osmdesáti sedmi centy?“

V sedm hodin už byla káva uvařena a na kraji sporáku vyčkávala rozpálená pánvička na své dvě porce řízků.

Jim se dosud nikdy neopozdil. Della složila řetízek v dlani a posadila se na roh stolu hned u dveří. A pak už slyšela jeho kroky na schodech v přízemí a jen maličko pobledla. Ráda pronášela krátké tiché modlitbičky za ty nejprostší věci a nyní zašeptala: „Bože, dej, ať se mu ještě líbím.“ Dveře se otevřely, Jim vstoupil a zavřel za sebou. Měl propadlé tváře a na nich vážný výraz. Chudák, bylo mu sotva dvaadvacet, a už má být hlavou rodiny. Potřeboval by nový kabát a chodí bez rukavic.

Stanul ve dveřích a zarazil se jak křepelák, když ucítí křepelku. Oči upíral na Dellu a bylo v nich něco, čemu nerozuměla a co ji děsilo. Nebyl to hněv ani úžas, nesouhlas ani vztek, žádný z pocitů, na které byla připravena. Pouze na ni upřeně zíral a ona nevěděla, co jeho pohled znamená. Svezla se ze stolu a přistoupila k němu.

„Jime, miláčku,“ zasténala, „nedívej se na mě takhle. Nechala jsem si ustrihnout vlasy a prodala je, protože bych Vánoce ne-

přežila, kdybych pro tebe neměla dárek. Zase mi narostou, uvidíš! Vid', že ti to nevadí? Mně vlasy rostou strašně rychle. Řekni ‚Veselá Vánoce‘, Jime, a budme šťastní. Ani nevíš, jaký krásný – jaký nádherný dáreček pro tebe mám.“

„Ty sis dala ostříhat vlasy?“ namáhavě ze sebe vysoukal Jim, jako by se k této do očí bijící skutečnosti musel dopracovat po značném duševním úsilí.

„Dala jsem si je ostříhat a prodala jsem je,“ řekla Della. „Copak mě už takhle nemáš rád? Jsem to já, i když nemám vlasy.“

Jim se pátravě rozhlížel po místnosti.

„Takže vlasy už nemáš?“ řekl s výrazem takřka idiotským. „Hledat je nemusíš,“ řekla Della. „Prodala jsem je. Jsou pryč. Je Štědrý večer, víš? Tak buď na mě hodný, protože jsem se jich vzdala kvůli tobě. Ty vlasy se daly spočítat,“ řekla s náhlou sladkou vroucností, „ale mou lásku k tobě nikdo změřit nedokáže. Můžu dát smažit řízky, Jime?“

Rázem se Jim probral z transu. Vzal Dellu do náručí. Na deset sekund všimějme si radši s diskrétní pozorností nějakého nepodstatného objektu v druhém koutě pokoje. Osm dolarů týdně nebo milión ročně, jaký je v tom rozdíl? Matematik či učenec by jistě usuzoval chybně. Tři králové se dostavili s převzácnými dary, ale na tohle by se nezmohli. Kteroužto temnou narážku ještě objasníme.

Jim vyňal balíček z náprsní kapsy kabátu a hodil ho na stůl.

„Nemysli si hned o mně bůhvíco,“ řekl Jim. „Žádná ondulace, amputace či operace tvých vlasů nemůže způsobit, abych miloval svou holčičku míň než dosud. Ale až rozbalíš tenhle balíček, pochopíš, proč mě to ze začátku tak vzalo.“

Bílé prstíky jaly se hbitě cupovat provázek a papír. Vzápětí radostný výkřik! a pak, běda! rychlý, typicky ženský přechod k bédování a lamentaci, vyžadující bezprostřední zapojení veškerých chlácholivých schopností pána domu.

Neboť zde ležely HŘEBENY – souprava hřebenů, na temeno i pro týl, které Della už dávno chodila uctívat k výkladní skříni na Broadwayi. Nádherné hřebeny z pravé želvoviny s obrubou posázenou drahokamy – náramně barevně ladící s těmi překrásnými ztracenými vlasy. Nesmírně drahé hřebeny, jak věděla, po nichž její srdce prahlo a toužilo bez sebemenší naděje, že jí kdy budou patřit. A nyní jsou její, avšak ty kadeře, které měly být zdobeny touto vysnívanou ozdobou, jsou fuč.

Přece však je přivínila k hrudi a za chvíli byla i schopna vzhlednout, upřít své usazené oči na Jima, usmát se a říct: „Mně vlasy rostou strašně rychle, Jime.“

A pak už vyskočila jako kotě, kterému přiřehli kožíšek, a halasila: „Počkej, počkej, počkej!“

Jim ještě neviděl její krásný dárek. Dychtivě mu ho podávala na otevřené dlani. Matný vzácný kov se blýskal odlesky jejího horoucího nadšení. „No, není perfektní, Jime? Sběhala jsem celé město, než jsem ho našla. Teď se musíš koukat, kolik je hodin, aspoň stokrát za den. Půjč mi hodinky. Ať vidím, jak se k nim ten řetízek hodí.“

Ale Jim neposlechl. Svalil se na kanape, založil si ruce za hlavu a usmíval se.

„Víš co, Dello?“ řekl. „Odložme svoje vánoční dárky načas stranou. Jsou až moc krásné, než abychom si je teď mohli užít. Hodinky jsem prodal, abych ti mohl koupit hřebeny: a teď už dej, prosím tě, smažit ty řízky.“

Tři králové byli, jak víte, mužové moudří – náramně moudří –, kteří přinesli dárky děťátku v jesličkách. Vynalezli umění vánočního obdarovávání. A protože byli moudří a rozumní, i jejich dárky

byly moudré a rozumné, v případě duplikace snad i prozřetelně vyměnitelné. A já se vám tu neobratně vnučuju s nezázivným povídáním o tom, jak dvě pošetilé děti zcela nerozumně jeden druhému obětovaly to nejcennější, co měly. A přece v posledním slově všem mudrcům a rozumbradům těchto časů budiž řečeno toto: ze všech těch, kteří obdarovávají, byli tito dva nejmoudřejší. Neboť moudré je dávat a přijímat takové dárky. Vždy a všude. Takoví jsou králové králů.

přeložil Jiří Josek

Daniela Fischerová: Strč prst skrz krk!

Jazyk je nejpohyblivější sval našeho těla, ale kosti se v něm nedohledáme. Díkybohu, není si co zlomit. Jinak už by nebylo jazyka zdravého, jazyky v sádře a zinkoklihu by nám trčely z úžasem otevřených úst. Neboť není skvělejších výtrysků rozjívěné tvořivosti nežli v tvarech zvaných jazykolamy. Netvoří je básníci, ale sám duch řeči. Chrčí, hrčí, šišlá, mišlá, piští, sviští, skřípe, sípe, kničí, syčí v nich esence toho kterého jazyka. Smysl se zcela podřizuje zvuku. Ta odvěká otázka vši poezie, totiž je-li podstatnější zvuk či obsah, je v nich zodpovězena. Zvuk jako hravě štěně smýká svým pánem – smyslem – na druhém konci vodítka. Tím vznikají obrazy surrealistické síly. Představme si ve vši doslovnosti, jak třístatřiatřicet stříbrných křepelek přelétá přes třístatřiatřicet stříbrných střech! Nebo jak tři pohlavně pozměněné čarodějnice živící se prostitutí – v děsivě stručné angličtině to zní three switched witch-bitches – hledí na hodinky. Ve Finsku vodní skřet syčí v modrém výtahu a ve Španělsku hltají na poli obilí tři smutní tygři – ach, k čemu dožene šelmu duch jazyka a hlad! Co je to však proti hladu ubohých dojemných německých hlemýžďů, kteří v hrůze olizují jiné hlemýžďě, i když – jak praví jazykolam – hlemýžďi hlemýžďům vůbec nechutnají. To jsou tak otřesné výjevy, že babylónská věž se chvěje v základech. Ostatně, co se ducha jazyka týče: Němci tvrdí, že modré zelí zůstává modrým zelím a šat nevěsty zůstává šatem nevěsty. Hle, německá spolehlivost, na níž stojí svět.

Co však je zvláště potouchlé, drazí překladatelé a tlumočníci, je fakt, že dostáváte něco, co se vám vlastně pouze vysmívá. Pokud co ze samé podstaty přeložit nelze, je to jazykolam. Jeho květ kvete až za tou tajemnou mezí, kterou nepřekročíme. Přeložme smysl a zvuková hra zmizí. Nechme se vést zvukem – vznikne nesmysl. Ano, dáváme vám to nejnepřeložitelnější z nejnepřeložitelnějšího. Kdo si troufá, opakujte se mnou: nejnepřeložitelnější z nejnepřeložitelnějšího, nejnepřeložitelnější z nejnepřeložitelnějšího, nejnepřeložitelnější z nejnepřeložitelnějšího. A jestli někdo zjistí, že jsou jeho ústa na ten úkol příliš tuhá, inu. . . ať, mu je naolejuje Julie.

Ale nenaolejuje-li je, jakáž pomoc!, pak si, milý nešťastníku, strč prst skrz krk.

Jazykolamy

Čeština

Nenaolejuje-li je Julie, naolejují je já.

Třístatřiatřicet stříbrných křepelek přeletělo přes třístatřiatřicet stříbrných střech.

Libry liry dolary libry liry dolary libry liry dolary!